

Emilio MARIN

KRONIKA

IZVJEŠĆE O RADU ARHEOLOŠKOG MUZEJA U SPLITU U 2002. GODINI

UDK: 903/904: 069.02] (497.5 Split) "2002"

Stručni članak

Primljeno: 31. 1. 2003.

Odobreno: 28. 2. 2003.

Emilio Marin

HR, 21000 SPLIT

Arheološki muzej

Zrinsko-Frankopanska 25

Aktivnost Arheološkog muzeja u Splitu, odnosno njegovih djelatnika i odjela bila je u 2002. godini veoma intenzivna i raznovrsna.

OBNOVA ZGRADE I LAPIDARIJA ARHEOLOŠKOG MUZEJA

I u ovoj godini nastavljena je, zahvaljujući financijskoj potpori Ministarstva kulture, obnova zgrade i lapidarija Muzeja. Na prizemlju pročelja zgrade postavljena je posebno izrađena sigurnosna rešetka. Nastavljen je rad na cjelovitoj sanaciji krovišta muzejskog lapidarija, koja je u cijelosti dovršena. Sanirani su i dijelovi vanjskog zida lapidarija, uređena dvorišna vrata te obavljeni bojadisarski radovi.

INVENTIRANJE I OTKUP ARHEOLOŠKIH PREDMETA

U katalog Narone inventirano je 95 primjeraka novca iz Narone (Njive-Podstrana, Bare i stari fond). Inventirano je osam gema i tri perle od gagata iz zbirke Bakota otkupljene 2001. Inventirano je također i 16 jantarnih predmeta iz staroga muzejskog fonda, potom staklena gema iz Zbirke u Naroni, te 35 metalnih predmeta i 7 koštanih (iz Narone).

U program *NUMIZ* uvršteni su podaci za novac iz Vida, s lokaliteta Njive-Podstrana, Bare i Plečaševe štale, novac koji je bio u zbirci AMS-a, a sada ga nema (podaci o njemu iz Arhiva AMS-a) kao i novac iz tuđih zbirki s dalmatinskog područja (Trogir, Stari Grad).

Iz Buletina je u novi depo prebačeno 90 posto Grčko-helenističke zbirke. Bez obzira na nedostatke u opremi, može se reći da je u 2002. utemeljen depo Grčko-helenističke zbirke.

Otkupljena je privatna arheološka zbirka A. Dukić iz Trilja, te dvije prapovijesne sjekire - jedna kamena, a druga brončana - s prostora iznad sela Graba kod Trilja.

Obavljeno je nekoliko ekspertiza pojedinačnih primjeraka novca iz privatnih zbirki, kao i pregledavanje zbirke M. Matijevića te je uz njegovo dopuštenje uzet na obradu novac iz 1. stoljeća iz Solina. Pregledana je numizmatička zbirka S. Baletića iz Metkovića, koji je ujedno darovao tri brončana novca nađena na području Narone. Otkupljen je zlatnik Romana III. Argira pronađen u Klobuku kod Ljubuškoga, koji nedvojbeno pripada ostavi jednakih zlatnika iz Klobuka koji se nalaze u AMS-u. Od Branka Borasa otkupljen je srebrni venecijanski novac te fragmentirane brončane fibule i kopče iz Narone.

Izrađena je numizmatička bibliografija za Dalmaciju sa sažetcima za *Numismatic Literature*.

POSJET MUZEJU I ARHEOLOŠKIM LOKALITETIMA

Tijekom 2002. godine Muzej je bio otvoren za posjetitelje, od lipnja do rujna cijeli dan. Ukupno je prodano 1300 ulaznica, te manji broj publikacija, vodiča i razglednica. Voučerom je plaćeno 759 ulaznica, dok je gratis posjetitelja bilo 743. Ukupno je tijekom 2002. godine Muzej posjetilo 2700 posjetitelja. Dobro su bili posjećeni i solinski arheološki lokaliteti s Tusculumom (oko 12.000 posjetitelja), arheološki lokalitet Issa s arheološkom zbirkom (oko 2200 posjetitelja), kao i stalna izložba o Palagruži u Komiži (oko 2500 posjetitelja). Arheološki lokalitet i zbirku u Naroni, za koju posjet organizira i ulaznice naplaćuje Gradski kulturni centar u Metkoviću, posjetilo je prema njihovu iskazu 4500 posjetitelja.

Od uglednih posjeta u prošloj godini bilježimo onaj slovenske ministrice kulture Andree Rihter, koja je Muzej posjetila 20. svibnja, zajedno s hrvatskim ministrom kulture Antunom Vujićem i novim ravnateljem Talijanskog instituta u Zagrebu g. Andreisom; 29. travnja Muzej je posjetio prvi francuski ambasador u Hrvatskoj G. M. Chenu, a 17. ožujka novi francuski ambasador Fr. Bellanger (posjetio i arheološki lokalitet Salona); 10. siječnja Muzej je posjetio novi savjetnik pri francuskom veleposlanstvu u Zagrebu O. Brochet. Muzej i lokalitet Salona posjetili su direktor Ashmolean muzeja u Oxfordu Ch. Brown i direktorica Mestnog muzeja u Ljubljani T. Čepič.

Arheološki lokalitet Salona posjetili su sudionici Međunarodnog skupa o vodama.

Arheološka ekskurzija iz Cambridgea posjetila je Muzej, Salonu i arheološke lokalitete na Braču, dok je stručna ekskurzija Muzeja Grada Zagreba posjetila Arheološki muzej i lokalitet Salona.

Muzejski kustosi obavili su veći broj stručnih vođenja po Muzeju, Salonu i Issi, poglavito za školske skupine. Osobito ističemo posjet udruge *Hellas et Roma* iz Ženeve Muzeju, Salonu i Dioklecijanovoj palači, 7. lipnja.

KNJIŽNICA

Rad knjižnice u prošloj godini ogleda se u obradi novih knjiga, rezanju članaka za hemeroteku, radu sa čitačima, fotokopiranju, poslovima oko postavljanja izložbe *Knjižnica splitske obitelji Martinis-Marchi* u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i povrata u Split, potom u povratu posuđenih knjiga i nabavi novih, slanju knjiga u zamjenu, nabavi starih razglednica Solina, radu na katalogu i izložbi o M. de Dominisu u Splitu, poslovima oko povrata akvarelâ A. Barača iz Galerije umjetnina, radu s M. Laszlo na kompjuterskom programu za knjižnicu, obradi knjiga otkupljenih od M. Zaninovića, izradi bibliografije za 2001., razvrstavanju duplikata.

Na korištenje arhivske građe dani su: arhiv i protokoli Muzeja, arhiv L. Jelića, arhiv Društva *Bihać*, rukopisi A. Matijaševića Carramanea, arhiv Julija Bajamontija, beneventanski rukopisi, arhiv F. Carrare. Obavljeni su poslovi oko otkupa dvaju rukopisa od R. Tomića, pražnjenje ormarâ na hodniku i selidba u trezor (arhiv M. Abramića, muzejski spisi); održano je predavanje studentima talijanskog jezika o arhivskoj zbirci Muzeja.

Obradeno je 1205 novih knjiga, čitača bilo je 306, korišteno je 757 sv.

IZDAVAČKA DJELATNOST

Ove je godine priređen i objavljen novi vodič po Muzeju na hrvatskom i talijanskom jeziku. Objavljen je i treći dio triptiha o Salonu *Longae Salonae* u dva sveska, kao i novi svezak muzejskog časopisa *VAHD 94*, s posebnim otiskom *Erešove bare*.

Muzejska djelatnost i njegova izdanja predstavljani su i u publikaciji *Hrvatski muzeji izvješća 2000, MDC*, Zagreb, 2001., 192-200. Objavljena muzejska publikacija o Manastirinama *Salona III*, recenzirana je u tri priloga u časopisu *Antiquité Tardive* 9/2001., 381-397 (B. Brenck, J. Dresken Weiland, N. Duval). Posljednji broj časopisa *VAHD 93* prikazan je u *Obavijestima HAD-a* 1/34/2002., 120-122 (M. Ivanišević).

U okviru *Tjedna knjige mediteranske tematike* u Splitu je 17. rujna također predstavljen *VAHD 93* (E. Marin), s posebnim osvrtom na rad Srđane Schönauer (akad. N. Cambi).

U okviru znanstvenog skupa *Naselja i naseljavanje od prapovijesti do srednjeg vijeka* u Puli, bilo je upriličeno neformalno predstavljanje publikacije *Longae Salonae* na Brijunima 30. studenog (V. Girardi-Jurkić, E. Marin i J. Mardešić).

ODJEL TEHNIČKIH POSLOVA

Restauratorski poslovi

- konzervirano 299 predmeta
  - ulomci keramike iz spilje Sv. Filip i Jakov
  - uzimanje otisaka natpisa iz spilje
  - ulomci keramike, stakla, žbuke i kosti iz gradine Šutanj
  - konzervacija lokaliteta Naron-a-Hram II. faza
  - staklo iz Naron-a-Hram
  - 3 sarkofaga iz Salone
  - rekonstrukcija mozaika s prikazom Tritona (početak)
- Skulpture iz Narone: br. 13- rekonstrukcija nogu i postolja
- izrada čeličnog nosača tijela skulpture
  - br. 17- izrada kalupa nogu i postolja
  - br. 1 - spajanje fragmenata glave
  - Livija - spajanje glave i tijela
  - pronađeno, očišćano i spojeno 55 fragmenta skulptura
  - izvađeno 10 klinova iz skulptura
  - uzeto 8 uzoraka mramora za analizu

Crtački poslovi

- za publiciranje 414
- izrada tabli za knjige

Foto

- razvijanje c/b-negativa 37
- izrada c/b-fotografija 1006
- izrada kolor-fotografija 2574
- upisano negativa 215

Izrada Izvedbenog projekta izložbe u Oxfordu.

Izvještaj o obavljenim restauratorskim radovima u Naroni-Hram.

U radionici obavljena praksa studentice Julije Holm iz Berlina.

Volonterka Ivana Zrinka Bajić počela raditi u radionici.

IZLOŽBENA AKTIVNOST

Muzej je priredio izložbe *Knjižnica splitske obitelji Martinis-Marchi* u predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu 24. rujna i *Marko Antun de Dominis - splitski nadbiskup i znanstvenik*, u suradnji s Književnim krugom u Splitu u Palači Milesi 21. rujna.

Tijekom 2002. godine, izložba "Palagraža - otok među zvijezdama Diomedov otok" bila je prezentirana od 8. siječnja do 10. veljače u *Arheološkome muzeju u Zagrebu*. Izložbu je posjetilo 1140 osoba, a bila je dobro zastupljena i u medijima. Za tu izložbu Arheološki muzej u Splitu izradio je posebnu vitrinu za amfore i tarionike, te videofilm o Palagraži, a organizirao je transport izložbe do Zagreba, te je pokrio sve troškove uz pomoć Fundacije Cvito Fisković iz Orebića.

Nakon Zagreba izložba je od 19. veljače do 14. travnja bila prezentirana u slavnom *Ashmolean Museum* u Oxfordu, najstarijemu britanskom muzeju. Ondje je izložba izazvala veliku pozornost i posjet koji se ne da brojčano iskazati budući da je ulaz u *Ashmolean* besplatan. Valja naglasiti da je ovo prva izložba iz Hrvatske ikad postavljena u tom muzeju. Troškove prezentacije izložbe u Oxfordu snosio je *Ashmolean Museum*, a sponzori su bili *Croatia Airlines* i *The British Croatian Society*.

U 2002. godini obavljene su sve pripremne radnje za izložbu *Augusteum Narona*, koja je predviđena za 2004. godinu u Velikoj Britaniji i Hrvatskoj.

Dovršen je rad na konzervaciji i restauraciji 9 skulptura koje će biti izložene, kao i na keramičkim, staklenim i metalnim eksponatima iz Augusteuma, koji će također biti na izložbi. Izrađene su kopije dijelova skulpture cara Tiberija koja je djelomično sačuvana u Opuzenu, a djelomično u Arheološkome muzeju, također predviđena za izložbu. Dovršen je u cijelosti izvedbeni projekt postava izložbe s troškovnikom, koji je već dostavljen Ministarstvu kulture u okviru redovnog programa rada za 2003. godinu. U većoj mjeri izvršen je stručno-znanstveni rad na katalogu izložbe; predviđeno je da bude dovršen do proljeća 2003. godine. 14. svibnja svečano je predstavljena javnosti u AMS-u skulptura Livije iz Narone, koja je sastavljena od torza iz Opuzena i portreta Livije iz *Ashmolean Museum* iz Oxforda, uz sudjelovanje ravnatelja i kustosa tog muzeja. Pokrenuti su dogovori u svezi s postavom izložbe u Francuskoj (o tome izvješćujemo u izvješću o suradnji s Francuskom), te u Hrvatskoj. Nabavljen je sav materijal za pakiranje eksponata temeljem projekta pakiranja i transporta koji je također izrađen u Muzeju.

POSUĐENI EKSPONATI

Grada iz knjižnice bila je na izložbama *Od robe do odore - narodne nošnje i kultura odijevanja sjeverne Dalmacije* u Šibeniku, *Il Trecento adriatico. Paolo Veneziano e la pittura tra Oriente e Occidente* u Riminiju, *Marko Antun de*

Dominis - splitski nadbiskup i znanstvenik u Splitu i Knjižnica splitske obitelji Martinis-Marchi u Zagrebu.

Muzejski stakleni eksponati iz rimskog doba bili su posuđeni za izložbu *Glassway* u Aosti, od 15. lipnja do 27. listopada.

Muzejski eksponat Polifemove glave bio je posuđen u Valenciju, Institut moderne umjetnosti, za izložbu *The eyesight and the vision*, od 17. srpnja do 12. listopada 2003.

Izdvojeno je dvadeset pet predmeta kazališnih obilježja za potrebe izložbe o teatrima u Španjolskoj, koja je predviđena za 2003. godinu.

SOLIN - SALONA

MANASTIRINE I TUSCULUM

Lokalitet je čišćen i održavan tijekom cijele godine. Dovršeno je uređenje parkirališta ispred Manastirina (ulaz u arheološku zonu). Nabavljene su i posađene sadnice na prostoru južno od parkirališta koji je pretvoren u park. Nabavljene su i postavljene klupe i koševi za smeće.

Nakon obilnih kiša nagnuo se sjeverni zid hodnika bazilike na Manastirinama. Zid je saniran i konzerviran. U suradnji sa studentima restauratorskog smjera Umjetničke akademije u Splitu radilo se na čišćenju i rekonstrukciji sarkofaga na Manastirinama.

EPISKOPALNI CENTAR

Lokalitet je redovno održavan. Tijekom mjeseca srpnja (od 4. do 19. srpnja), u sklopu višegodišnjeg projekta suradnje s francuskim arheolozima, provedena su arheološka istraživanja u Oratoriju A. Sonda u sjevernoj prostoriji Oratorija pokazala je postojanje zidova koji su prethodili Oratoriju. Istraživanje je prekinuto na razini podnice koja odgovara toj starijoj građevini. Ostale sonde (3) su iskopane na mjestima u Oratoriju za koje se po fotodokumentaciji znalo da su bila istraživana ranije, ali nije napravljena arhitektonska dokumentacija. Sve sonde su fotografski i arhitektonski dokumentirane. Započeo je rad na analizi stratigrafije zidova Oratorija, a sređena je stara fotodokumentacija Episkopalnog centra.

MARUSINAC

Osim redovitog čišćenja, od nanosa zemlje očišćen je sjeveroistočni ugao lokaliteta i teren je pripremljen za izgradnju potpornog zida. Sklopljen je ugovor s izvođačem radova i izgrađen je zid (od armiranog betona, dužine 14 metara,

visine 2,5 metara) koji će spriječiti daljnje odrone zemlje i definirati granicu lokaliteta.

AMFITEATAR

Amfiteatar je redovno održavan, a izvršeni su i manji konzervatorski radovi na luku na zapadnom dijelu amfiteatra.

KAPLJUČ, BEDEMI I “16 SARKOFAGA”

Lokalitet Kapljuč redovno je održavan. Cijeli potez bedema i kula od Kapljuča do Episkopalnoga centra u potpunosti je očišćen i pripremljen za prezentaciju. Budući da su obilne kiše na dva mjesta probile bedeme iznad Episkopalnog centra, taj je dio u potpunosti konzerviran.

Ove je godine prvi put očišćen most preko potoka Kapljuča i vraćene su spolije koje su bile pale s ograde mosta.

Na lokalitetu “16 sarkofaga” ponovno je sazidan dio južnog potpornog zida koji se bio urušio u dužini od 8 metara. Lokalitet je redovno održavan.

TEATAR

Lokalitet je prvi put u potpunosti očišćen. Skinuta su dva asfaltna sloja sa stare ceste za Trogir (cesta više nije u funkciji) koja je prelazila preko južnog dijela teatra i hrama koji se nalazi do njega (dužina 70 metara). U suradnji s komunalnom službom Grada Solina izmještena je vodovodna cijev koja je bila položena u sjevernom rubu ceste (preko teatra) i dovedena je struja za rasvjetu lokaliteta. Na taj su način obavljene sve pripreme za istraživanje dijela teatra i hrama koji su do sada bili ispod ceste kao i za konačnu prezentaciju lokaliteta.

Prije turističke sezone Muzej je naručio izradu pet tabli-putokaza s osnovnim informacijama o lokalitetu (na hrvatskome i engleskom jeziku), koje su postavljene uz glavne prometnice na prilazima Saloni.

POSJET SALONI

Do 20. studenog 2002. godine Salonu je posjetilo ukupno 12.000 posjetitelja: škole, dječji vrtići, posjeti kolega i studenata i turisti (domaći i strani).

Skupina austrijskih gospodarstvenika, gosti Grada Solina bili su svečano primljeni u šetnici kraj Tusculuma 24. srpnja. Istoga je dana izaslanstvo Muzeja zajedno s gradonačelnikom Solina g. Hrgovićem položilo vijenac na grob don Frane Bulića.

Dana 11. svibnja održana je uobičajena misa u povodu blagdana sv. Duje na Manastirinama, a 25. kolovoza u čast sv. Anastazija na Marusincu.

TERENSKI RAD

Tijekom siječnja i veljače dovršena su zaštitna arheološka istraživanja na trasi kanalizacijskog kolektora u sklopu projekta *Eko - Kaštelanski zaljev*. Istraživanja su posebno ugovorena i posebno financirana, neovisno o sklopljenom ugovoru s Ministarstvom kulture.

VID KOD METKOVIĆA - NARONA

Prema programu restauratorsko-konzervatorskih radova, na lokalitetu Plečaševe štale / Gornje njive (Ugovor o korištenju sredstava Ministarstva kulture za arheologiju i konzervaciju radova u Naroni, klasa: 612 - 05/02 - 132, ur. broj: 532 - 03 - 1 / 02 - 85, od 2. travnja 2002.) u II. fazi radova za godinu 2002. obavljena je sanacija zidova, žbuke i podnica na dijelu lokaliteta zapadno od hrama Augusteuma pod nazivom Gornje njive: Restauracija i konzervacija zidova i žbuke, te restauracija i konzervacija podnica.

Na lokalitetu Gornje njive očistili smo zidne površine (kamen, žbuka, fuge) od šteta, trave, korijenja i mahovine, fotodokumentirali smo tok radova, pripremili smo materijal i alat za rad. Sav materijal i alat smo prenijeli na teren Gornje njive, zapadno od hrama Augusteuma, podigli smo ga na drvenu podlogu i pokrili PVC-ceradom radi zaštite od padalina i vlage, te da bismo uštedjeli na vremenu potrošenom za prenošenje materijala i alata svaki dan.

- Grčka građevina sa zidovima E6, E5, E4: za arheoloških istraživanja tijekom 1998. godine pod sastavljen od velikih nepravilno poredanih keramičkih kockica opšiven je i zaštićen pokrovom od pijeska, tako da smo prešli na zaštitu zidova ove male građevine, nanošenjem vapnenog maltera u temelje na kamenu živcu (zidovi su sastavljeni od velikih blokova kamena bez vidljivih fuga ili maltera, s fino obrađenim rubovima na spojevima) i osiguravanje malterom po unutrašnjoj visini zidova građevine E5 i E4.

- Podzide ulice E3, E1: zid je visine oko 40 cm, sastavljen od velikih komada nepravilno klesanog kamena (bunje). Kako je zidano bez veziva, komade kamena koji su "iskliznuli" sa zida montirali smo na originalno mjesto i vezali novim malterom s unutrašnje strane zida, te pokrili slojem zemljanog šteta da se vezivo ne vidi.

- Suhozid B3 - visine oko 160 cm, sastavljen od manjeg nepravilno klesanog kamena (aritmичno slegan kamen). Budući da statika ovog suhozida nije ponajbolja, s ulične strane zid smo osigurali malterom samo u temelju za kamen živac, dok smo s unutarnje strane prostorije osigurali zid malterom po cijeloj visini.

Na lokalitetu Gornje njive sustav lapidarija iznad hrama Augusteuma tvore nekoliko dužih zidova: ogradni zid lapidarija i cijelog kompleksa B4 ima kontrafore koje su služile kao obrana od zemljanih nanosa; slijedi zid A12, s bočnim apsidama i u sredini četvrtastom prostorijom, dok sredinu lokaliteta do hrama razdvaja treći po dužini zid A15. Nakon pripremnih radnji slijedilo je: osiguravanje zidova po temeljima za kamen živac novim malterom, čišćenje i fugiranje pukotina u zidovima, djelomična rekonstrukcija redova kamena, nanošenje žbuko-kape po vrhu zidova.

Osim spomenutih zidova osigurali smo na isti način i niz manjih poprečnih zidova: A6, A16, A17, A18, A19, A20, A21, B1, B2, B3, D1, D3, D4, D5, D6, D7, ali najzanimljiviji je zid A10, simetričan sa zidom A6, s kojim dijeli jedini za sada prolaz na Gornje njive, koje su zbog kosine terena na višoj razini od hrama, zid A10 je prijetio urušavanjem, te smo ga osigurali uzidavanjem dijela zida koji mu nedostaje na način što smo nastavak uzidali desetak centimetara dublje od originala da se vizualno razlikuju i zidanjem ga naslonili na okomiti zid iz razdoblja prije hrama Augusteuma.

Redoslijed radova u svezi s konzervacijom zidne žbuke uglavnom se odnosi na zid A12 s apsidama, u okviru kojeg je četvrtasta prostorija s višeslojnom (3-4 sloja) oslikanom žbukom po dnu centralnog zida, visine oko trideset centimetara od podnice. Bojana žbuka se proteže po dnu sve do kraja zida. Osim njega opšili smo i žbuku (neoslikanu) na površini zida B1; čišćenje od trave, mahovine i korijenja, pranje rubova žbuke, opšivanje žbuke, djelovanje na lice žbuke, sredstvima za zaštitu od atmosferilija.

Restauracija i konzervacija podnica na lokalitetu Gornje njive izvedena je kako slijedi: čišćenje rubova originalne podnice, slaganje usuhu kamenog otpada po rubu originalne podnice, opšivanje novom žbukom u razini originalne podnice.

Redoslijed ovih restauratorsko konzervatorskih radova odnosi se na podnicu unutar četvrtaste apside zida A12 i na malu podnicu omeđenu zidovima D3 i D4.

Povijesni slijed gradnje, kosina terena i visinski aspekti ukazuju na vizualna rješenja, tako npr. podnica zida A12 i vrh zida A15 idu u razinu s vrhom ogradnog zida hrama A7, čineći time zamišljenu podnicu koja je nekoć funkcionirala. Svjedok takve urbane funkcije ovih građevina je odvodni kanal AK1 koji u kazanom smjeru izbija na ogradnom zidu hrama i spaja se u drugi kanal u razini ispod podnice; zato smo ga kao primjer takvog rješenja rekonstruirali, jer je ubrzo nakon arheoloških iskopavanja bio devastiran.

Voditelj radova bio je Borko Vješnica.

Antropološki materijal iz Narone je nakon obrade preuzeo dr. Mario Šlaus iz Zagreba i prenio ga u Naronu.

Ravnatelj Muzeja sudjelovao je u radu Povjerenstva koje je imenovao Grad Metković u svezi s praćenjem izradbe idejnoga izvedbenog i glavnog projekta za Muzej Naronu u Vidu. Povjerenstvo nije dalo suglasnost na prvu verziju idejnog projekta, no dalo ju je nakon što je arhitekt prihvatio sve primjedbe Povjerenstva, koje je gotovo u cjelini usvojilo Ravnateljjev stav (Prilog).

VIS - ISSA

Arheološki radovi na otoku Visu na prostoru antičke Isse odvijali su se prema programu radova koji je odobren od nadležnog konzervatorskog ureda u Splitu.

Arheološka zbirka *Issa*, zajedno s izložbom *Ususret Zavičajnom muzeju otoka Visa* i novopostavljenom izložbom amfora s lokaliteta Vele Svitnje, bila je otvorena za javnost tijekom cijele ljetne sezone. Ukupni broj posjetitelja prema prodanim ulaznicama bio je 1927, dok je Zbirku posjetilo još 272 posjetitelja bez ulaznice.

Muzejski kustos i voditelj radova na Visu Boris Čargo imao je četrnaest stručnih vođenja po Zbirci, najviše studenskih i učeničkih skupina, te glumačkih družina.

ISTRAŽIVANJE I UREĐENJE TERMALNOG KOMPLEKSA

Istraživanja na termama antičke Isse obavljaju se već treću godinu uzastopno, i to na zapadnom dijelu kompleksa. U prethodnim istraživanjima utvrđeno je protezanje južnog i zapadnog zida, njihov izgled, raščlanjenost, te tehnika zidanja. Na nekoliko mjesta pronađeni su hipokausni stupci, *pillae*, i popločanje sačinjeno od tegula sačuvano samo na ponekim mjestima. Tim istraživanjima utvrđena je velika sličnost nekih prostorija s prostorijama istočnog dijela termi.

Ovogodišnji radovi bili su usmjereni prema sjevernom dijelu termi, te unutar prostorije čiji su zidovi raščlanjeni polukružnim i četvrtastim nišama, koja je ovogodišnjim istraživanjima definirana kao tepidarium.

Najzanimljiviji nalaz do kojeg se došlo u ovom dijelu jest pronalazak prve peći, *praefurnium*, kojom su se zagrijavali zrak i voda u ovom dijelu termi. Peć je sačuvana samo u najdonjem redu kamenja, no dovoljno da joj se može odrediti blago nepravilni pravokutni oblik. U ovom dijelu pronađene su veće naslage sivo-crne zemlje, koja je takvu boju poprimila taloženjem pepela iz prefurnija. Kanal peći ide u pravcu juga, ulazeći u prostor ispod razine poda susjedne prostorije, kojoj je na nekoliko mjesta pronađena podnica izrađena od tegula i na njima sačuvani keramički stupići, *pilae*. Oni su bili nosivi elementi na kojima je počivala žbukana podnica (*suspensura*), a na njoj i

mozaični pod, što možemo zaključiti po iznimno velikom broju mozaičnih tesera bijele i crne boje. Posve je sigurno da se radilo o crno-bijelom mozaiku geometrijskog ukrasa kakvi su na viškim termama već nalaženi. Rezultati dobiveni ovogodišnjim istraživanjima na ovome mjestu dopuštaju potpunu rekonstrukciju.

Prostorija koja se nalazi južno od peći i koja je s peći spojena kanalom, predstavlja *tepidarium*, prostoriju s toplim zrakom iz koje se odlazilo u *caldarium*, prostoriju za kupanje u toploj vodi. Naime, topli zrak koji je izlazio iz peći, strujao je kanalom prolazeći između keramičkih stupaca, pilae, i odozdo zagrijavao pod gornje prostorije. Također, brojni nalazi šupljih opeka, *tubuli*, svjedoče da zagrijavanje prostorije nije dolazilo samo iz poda nego i putem šupljih opeka iz zidova, jer su se tubuli postavljali okomito po zidovima, stvarajući cijevi kroz koje je kolao vrući zrak.

Nakon što su terme izgubile svoju izvornu funkciju, ova je prostorija pregrađena po sredini loše zidanim zidom u kojem se nalazi dosta kamenja iz peći.

Povrh prostorije s ložištem arhitektura se razvija svojim zidovljem prema zapadu, pa možemo očekivati daljnje širenje termalnog kompleksa.

Tijekom istraživanja pronađeno je mnoštvo ulomaka fresaka bijele, crvene i žute boje, kojima su bili ukrašeni zidovi termi. Od sitnog materijala, pronađeno je najviše koštanih ukosnica, zatim brončanih ukosnica, novčića, staklenih ulomaka, te popriličan broj ulomaka lucerni i drugih keramičkih oblika. Svi arheološki kulturni slojevi su prosijavani, kako ne bi došlo do propusta pri sakupljanju materijala, a poslije i teškoća pri dataciji samog lokaliteta.

Po završetku istraživanja cjelokupni istraživani prostor je zaštićen.

Tijekom listopada i studenoga na termama je na izvorno mjesto vraćen mozaik s dupinima koji je radi konzervacije bio podignut prije dvije godine. Konzervacija se obavljala u Arheološkoj zbirci u Visu.

ISTRAŽIVANJE ZIDINA GRADA

Ovogodišnja istraživanja na bedemima odvijala su se uz unutarnje i vanjsko lice. Sonda postavljena s vanjske strane predviđene linije zidina bila je veličine 4 puta 2 m. Rezultati su pokazali da ostatci velikih kamenih blokova za koje se pretpostavljalo da su dio zidina grada, to zapravo nisu. Oni su uzeti iz zidina grada i naknadno uzidani u ogradni suhozid, koji se naslanja na vanjsku liniju zidina grada. U samoj sondi pronađeno je nešto keramičkog materijala i ostatci zidane rimske grobnice s dislociranim kostima pokojnika.

Druga sonda postavljena je uz objekt koji se svojim istočnim zidom naslanja na zidine Isse. Radi se o rimskom objektu, dobro očuvanih zidova. Podnica je kvalitetno rađena od vapnene žbuke na kojoj se vide ostatci mozaika.

Na zidovima je djelomično sačuvana žbuka, koja je bila i oslikana, geometrijskim i čini se vegetabilnim motivima. Kako su ostatci ove prostorije u novije vrijeme bili korišteni kao spremište za alat, tako su slojevi nad žbukanom podnicom potpuno uništeni. Prostorija je definirana na sjevernoj i zapadnoj strani, dok je na južnoj pronađen zid koji je naknadno sagrađen. Izvorno, prostorija je bila duža, ali je ovaj južni dio uništen obradom zemljišta na ovoj parceli. Namjena prostorija nije još sasvim jasna.

Treća i četvrta sonda nisu u cijelosti završene. U trećoj se sondi nakon površinskog sloja pokazao lijepo sačuvani zid, udaljen od zidina grada dvadesetak centimetara. U toj je sondi pronađeno mnoštvo fresaka koje su popadale sa zidova, te mnoštvo keramičkih ulomaka.

U četvrtoj nema nikakvih tragova arhitekture, no nađeno je mnoštvo keramičkih oblika.

Po završetku radova sve sonde su ograđene i zaštićene najlonom i zemljom.

RADOVI NA POSTAVLJANJU IZLOŽBE AMFORA IZ VELE SVITNJE

Vela Svitnja je prva uvala sa zapadne strane nakon izlaska iz uvale sv. Jurja, odnosno više luke. U toj je uvali u drugom stoljeću prije Krista rimski trgovački brod doživio brodolom i na mjestu potonuća ležao je netaknut do 1972. g., kada je splitski Arheološki muzej započeo istraživanja. U istraživanjima koja su trajala i 1973. g., te 1977. privedena kraju, na površinu su izvađene ukupno 634 amfore. Amfore su u više navrata konzervirane, no ležale su u kazamatima austrijske utvrde, prepuštene "same sebi", sve do ove godine kada su napokon složene u lijepu i skladnu izložbenu cjelinu.

Prvi su put u našoj državi amfore složene na način kako su prevožene u brodu. Brodski teret činile su amfore tipa *Lamboglia 2*, koje se datiraju pod kraj 2. st. pr. Kr. i početak 1. st. pr. Kr. Među izronjenim amforama zastupljene su tri inačice, koje odlikuje dugi cilindrični vrat i zakošeni obod te zaobljeni trbuh i dugi šiljak na dnu. Među teretom pronađena je i jedna tipa *Républicaine 1*, koja je izložena u Arheološkoj zbirci Issa, a datira se na prijelazu iz 3. u 2. st. pr. Kr. Veliko mnoštvo poklopaca amfora svjedoči da je u njima prevoženo vino. Amfore ovog tipa jedan su od najrasprostranjenijih tipova na našoj obali.

Na samom ulazu u izložbeni prostor postavljena je kopija antičkog sidra visine tri metra s originalnom olovnom prečkom, koje svojom veličinom "poziva" posjetitelja u izložbeni prostor. Ostatak prostora prepušten je amforama koje su složene na način kako su prevožene u brodskom potpalublju. To je kod nas novina, jer su do sada amfore uglavnom izlagane kao individualni tipovi, kako bi se istaknula njihova raznolikost. Dužina od 16 m nije slučajna. Brodski teret u trenutku pronalaska pokrivaio je površinu od oko 16,5 puta 6

m, pa se na osnovi toga daje pretpostaviti da je dužina potonulog broda iznosila otprilike toliko, a to bi značilo da mu je širina bila oko 7,5 m, visina 2,3 m, te nosivost oko 100 tona.

Uz amfore tipa *Lamboglia 2* u prostoru su izloženi veliki perforirani pitos, prečke sidara, od kojih je jedna s pečatom, zatim kampanska keramika, koja je bila dio brodskog posuđa.

Postavljanju amfora prethodili su građevinski, bravarski i elektroradovi unutar izložbenog prostora. Sve radove izveli su domaći majstori.

Sređivanje deponiranog materijala u Arheološkoj zbirci *Issa* i uređenje izložbenog prostora

I ove godine sav se iskopani materijal pohranjen u depou Arheološke zbirke kontinuirano pere i konzervira, te deponira u depou Zbirke po muzeološkim načelima. U depou su postavljene metalne police kako bi sav arheološki materijal iz starih istraživanja, nakon što je presložen, bio na njima pohranjen.

Zidovi izložbenog prostora, proteklih su godina zbog slabog održavanja na nekim mjestima dosta propali. Sada je u tijeku njihova sanacija. Ukupno će se obojiti oko 600 metara četvornih. U sklopu ovih radova ulazni predprostor u Zbirku obogatit će se posterima i fotografijama s arheološkim motivima.

OSTALI ARHEOLOŠKI LOKALITETI

PALAGRUŽA

Na Palagruži su ove godine pod vodstvom muzejskog savjetnika Branka Kirigina izvršena zaštitna arheološka iskopavanja na lokalitetu Samandrija od 5. do 21. rujna. Ekipe je putovala brodom HRM-a *Cavtat*, a u njoj su uz voditelja bili arheolozi Boris Čargo i Tea Katunarić iz Splita, Lucijana Šešelj iz Zadra, dr. Stašo Forenbaher i mr. Sanjin Mihelić iz Zagreba, te nekoliko studenata arheologije. Nakon obavljenih iskopavanja, kvadranti su zatrpani kako bi se sačuvali za sljedeću kampanju. Sav pokretni arheološki materijal prenesen je na obradu u Arheološki muzej u Splitu.

SPILJA SV. FILIP I JAKOV KOD MARINE

Nakon prve istraživačke kampanje u Spilji sv. Filipa i Jakova, 2001. godine, ekipa Hrvatske televizije (redatelj Luka Maroti, scenaristica Eda

Dubravec) napravila je dokumentarni film o spilji i istraživanjima u seriji *Hrvatska kulturna baština*, koji je prikazan 7. ožujka 2002., te je i šira kulturna javnost tako upoznata s ovim vrijednim lokalitetom.

Početkom druge kampanje lokalitet je prvi put uveden u registar zaštićenih spomenika kulture.

Istraživanja su trajala od 17. lipnja do 29. lipnja 2002. godine, a stručnu ekipu činila su tri arheologa, konzervator i arhitekt dokumentarist.

Nastavljen je rad na probnoj sondi na prvom, zaravnjenom dijelu spilje, sjeverno od kapelice sv. Filipa i Jakova. S dubine od 50 cm spustili smo se do dubine od 110 cm. Iskopavalo se u otkopnim slojevima od po 10 cm i sva se zemlja prosijavala unutar spilje. Do sada je utvrđeno šest kulturnih slojeva s arheološkim materijalom od kasnog srednjeg vijeka, preko cijelog rimskog razdoblja, do helenističkog i prapovijesnog doba. U ovogodišnjim istraživanjima u sondi je pronađena velika količina prapovijesne keramike, dva kremena nožića i dosta životinjskih kostiju. Keramiku možemo pripisati cetinskom kulturnom krugu te bi ovo bio novi, nezabilježeni lokalitet ove kulture. Zastupljena je gruba, uporabna keramika (dijelovi terina, lonaca, zdjela) i fina keramika (šalice, pehari) tamnosmeđe i crne boje s poliranom površinom i različitim ornamentima žigosanih trokutića u kombinaciji s udubljenim linijama različitih geometrijskih inačica (polumeandar). Sonda nije istražena do sterilnog sloja te će se rad na njoj nastaviti u sljedećoj kampanji. Po završetku radova sonda je dokumentirana i zaštićena daskama i tankim slojem zemlje. Čini se da su na lokalitetu zastupljene sve tri faze cetinske kulture (2300.-1500. g. pr. Kr.), što će se detaljno utvrditi nakon konzervatorske obrade materijala.

Nastavljeni su i konzervatorsko-zaštitarski radovi uzimanja grafita i natpisa unutar donjeg dijela spilje. Definitivno smo utvrdili da su vrijedni grafiti i natpisi koje je don Luka Jelić pripisao ranokršćanskom dobu otučeni sa stijene ispod sigastih stupova označenih kao Prometala. Nedostaje deblji sloj površine na kojemu su se nalazili opisani grafiti, a najvjerojatnije su otučeni nakon objave don Jelićeva rada o spilji, poslije 1913. godine.

U ovogodišnjoj kampanji uzeti su otisci s manjeg stalagmita uz zapadni zid spilje (zid A) i zaobljene stijene s više natpisa pisanih bosančicom i crteža uz istočni zid spilje (zid C). Po kalupima u muzeju napraviti će se gipsani odljevi po kojima će se nesmetano moći proučavati natpise i crteže.

Ovogodišnja istraživačka kampanja dala je arheološki materijal koji svjedoči o velikom vremenskom kontinuitetu uporabe ovoga kulturnog mjesta, a nastavljen je i zaštitarski rad i promidžba ovoga vrijednog arheološkog lokaliteta. Radove je vodio Ante Piteša, viši kustos AMS-a.

ŠUTANJ U DUGOPOLJU

Arheološka istraživanja gradinskog lokaliteta Šutanj kod Dugopolja vodio je kustos Damir Kliškić od 28. listopada do 14. prosinca 2002. Istraživanja u ovoj drugoj kampanji dokazala su postojanje jake naseljenosti u razdoblju kasne antike. Od materijala pronađeno je keramike, stakla, kostiju, metala, novca i kremenca. Također je konstatirano postojanje ruralno-refugijalne arhitekture građene u suhozidnoj tehnici, neposredno ispod bedema gradine. Utvrđeno je postojanje većega ruralnog arhitektonskog sklopa. Prema nalazu novca i ostalog materijala, ovu se fazu naseljavanja pouzdano može datirati u kraj 5. stoljeća ili u prvu polovicu 6. stoljeća. Planira se nastavak arheoloških istraživanja.

MEĐUNARODNA SURADNJA

FRANCUSKA

U ovoj godini nastavljena je dugogodišnja međunarodna kulturna suradnja u oblasti arheologije prema prihvaćenom programu, i to poglavito na sljedećim poslovima:

Završetak zbornika natpisa starokršćanske Salone - U tu je svrhu u Splitu boravila francuska ekipa, troškovi putovanja i smještaja podmireni su iz francuskog proračuna, Arheološki muzej podmirio je trošak boravka jednog hrvatskog člana.

Početak arheoloških istraživanja spomenika Episkopalnoga centra u Saloni - U tu je svrhu u Splitu boravila francuska ekipa, troškovi putovanja i smještaja podmireni su iz francuskog proračuna, Arheološki muzej je podmirio materijalne troškove vezane uz kancelarijski materijal, fotokopiranja i fotografiranja. U Splitu su boravili eksperti iz Francuske akademije u svrhu utvrđivanja perspektive arheološke suradnje između Francuske i Hrvatske, trošak putovanja podmirilo je francusko Veleposlanstvo, trošak boravka Arheološki muzej u Splitu. Francuski eksperti sačinili su izvješće koje je kao dokument Akademije proslijeđeno Ministarstvu vanjskih poslova. Pripreme u svezi s postavom izložbe *Augusteum Narona* u Francuskoj, kontakti s francuskim Veleposlanstvom u Hrvatskoj, hrvatskim Veleposlanstvom u Francuskoj i pri UNESCO-u, Muzejom u Luxembourg i Muzejom u Arlesu. Dogovoreno je predstavljanje nove publikacije AMS-a *Longae Saloniae* u Francuskoj akademiji, kao i priopćenje o skulpturama Livije u Naroni.

ŠPANJOLSKA

Prema prihvaćenom programu četiri španjolska arheologa boravila su krajem travnja ove godine u Splitu. Arheološki muzej podmirio je troškove

njihova boravka u Splitu (hotel i pansion). Uzvratni posjet i boravak naših stručnjaka u Španjolskoj bio je krajem rujna. Arheološki muzej podmirio je putne troškove, a španjolska strana troškove boravka u Barceloni. Osim stručnjaka splitskog muzeja, u tom dijelu programa sudjelovala je i mr. Marija Kolega iz zadarskoga Arheološkog muzeja, koja sa splitskim muzejom sudjeluje u programu obrade skulptura iz Augusteuma Narone.

Za vrijeme boravka španjolskih arheologa u Hrvatskoj dijelom je nastavljen dosadašnji rad na proučavanju epigrafičkih spomenika Narone, a dijelom je pokrenut novi program u svezi sa sudjelovanjem Arheološkog muzeja na Međunarodnoj izložbi o rimskom teatru u Zaragozi u Španjolskoj. Izložba bi naknadno bila postavljena i u dva druga španjolska grada. Arheološki muzej sudjeluje na izložbi sa 25 eksponata za koje je izvršena konzervacija, napravljeni dijapozitivi i stručne jedinice za objavljivanje u prigodnom katalogu. Izložba će biti otvorena početkom 2003. godine. Prema dogovoru, troškove transporta eksponata i osiguranja pokriva španjolski organizator izložbe.

Za vrijeme boravka u Barceloni E. Marin sudjelovao je u radu XII. međunarodnog kongresa za grčku i latinsku epigrafiju, na kojem je, između ostalog, izabran za člana Međunarodnog odbora za sljedećih pet godina.

ITALIJA

U 2002. godini Arheološki muzej u Splitu nastavio je ugovorenu suradnju sa Sveučilištem u Macerati, koja se poglavito odnosi na stručnu obradu i znanstvenu objavu latinskih natpisa antičke Narone i lokaliteta Hortus Metrodori u antičkoj Saloni.

Stručnjaci obje institucije radili su tijekom godine svaki na svojem dijelu programa u svojim institucijama, tako da nije bilo putnih ili boravišnih troškova. Program je odlično napredovao, tako da se sada očekuje objava knjige, druge u nizu (prva je objavljena 1999. godine), u 2003. godini. Kako bi se ostvario taj cilj, intenzivna priprema publikacije započinje već u prvom polugodištu 2003. godine. Redaktori publikacije iz Macerate i Splita održali su sastanak s kolegama iz Španjolske za vrijeme Međunarodnoga epigrafičkog kongresa u Barceloni.

Uzimajući Sveučilište u Macerati kao središte u Italiji za međunarodnu suradnju arheoloških muzeja, čast nam je navesti, da je splitski Arheološki muzej u Italiji sudjelovao na dvjema značajnim izložbama u 2002. godini. Prva je izložba u Aosti s temom o staklu, za koju je glasoviti nakladnik Skira objavio i prigodni katalog *Glass Way - Les salles du verre*. Druga je izložba bila u Riminiju, o Paolu Venezianu i jadranskom slikarstvu 14. stoljeća, na kojoj je Arheološki muzej izložio svoj eksponat, triptih Madone s djetetom. Za tu

izložbu objavljen je opsežan katalog u Milanu *Il Trecento Adriatico - Paolo Veneziano e la pittura tra Oriente e Occidente*.

Talijanski stručnjak za freske i žbuku Giuseppe Lepore dovršio je u 2002. godini obradu ulomaka fresko slika s lokaliteta Erešove bare u Naroni. Taj je rad objavljen u muzejskom časopisu *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, a sada je u tisku i posebni otisak iz časopisa, koji se odnosi na radove koji obrađuju rimsku vilu iz 3. stoljeća i starokršćansku crkvu iz 7. stoljeća na lokalitetu Erešove bare. Knjiga je upravo u tisku i trebala bi biti objavljena krajem siječnja, odnosno početkom veljače 2003. godine.

Predstavljanje muzejskih spomenika nastavlja se i u prvom polugodištu 2003. godine. Predviđena je objava kipa Augusta iz Narone na talijanskom jeziku, u časopisu *Rendiconti della Pontificia Accademia*.

Sveučilište u Macerati priprema od 2. do 5. travnja 2003. godine međunarodni skup na Siciliji, na koji je pozvan i ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu.

JADRANSKO-JONSKA INICIJATIVA

Na zamolbu Ministarstva kulture, ravnatelj Muzeja je kao član hrvatske delegacije 5. i 6. travnja sudjelovao na Krflu na okruglom stolu o kulturi, drugom sastanku državnih predstavnika s temom "Antički teatri u jadranskoj i jonskoj regiji". Sastanku su nazočila izaslanstva Hrvatske, Italije i Grčke.

Prva je tema bila o vrednovanju i managementu antičkih teataru, druga o networku gradskih i regionalnih kazališta u regiji, te kazališna razmjena, treća o istraživačkom projektu o izvedbama starogrčke drame i četvrta o arhivima u regiji. U svim je točkama postignuta suglasnost glede daljnjih namjera i koraka, a najkonkretniji dogovori odnosili su se na daljnje poteze u svezi s antičkim teatrima. Zemlje članice bi odredile jedan do dva antička teatra sa svoje jadranske, odnosno jonske obale koji bi ušli u osobitu skupinu. Ti bi teatri trebali biti oni manje poznati, i u arheološkom pogledu i u pogledu njihove eventualne kazališne eksploatacije. Prihvaćen je prijedlog ravnatelja Muzeja da se ti teatri nazovu AIT (Adriatic Ionian Theatres). Oni bi se ravnali po istome programu i međusobno bi surađivali. Program bi uključivao arheološko istraživanje, konzervaciju i restauraciju, publikaciju, vrednovanje i management, te kazališne izvedbe koje bi mogle biti rotirajuće, odnosno zajedničke za tih nekoliko jadransko-jonskih kazališta.

OSTALO

Branko Kirigin, muz. savj., nastavio je rad na međunarodnom projektu *Jadranski otoci*, predložio suradnju sa Slovenijom (Oddelek za arheologijo

Sveučilišta u Ljubljani): projekt *Issejske nekropole*. S A. Johnstonom i S. Čačom radio je na projektu *Korpus grafita na grčkoj keramici iz Dalmacije*, o čemu je napravljen i pisani dogovor.

Radio je na poslovima organiziranja ekspedicije Faros-Paros-Faros u svibnju 2003.

ZNANSTVENI SKUPOVI

Muzejski djelatnici sudjelovali su svojim priopćenjima na znanstvenim skupovima, te svojim priložima u različitim stručno-znanstvenim publikacijama u zemlji i inozemstvu.

Ravnatelj E. Marin sudjelovao je priopćenjem na znanstvenom skupu :
- XII. međunarodni kongres za grčku i latinsku epigrafiju, Barcelona

Branko Kirigin, muz. savj.

- Oxford, Diomedes Conference, Part 1: Palagruža the Island(s) of Diomedes

STRUČNI I ZNANSTVENI RADOVI (tiskani ili predani u tisak u 2002. godini)

Emilio Marin, ravnatelj

Knjige:

(urednik) *Longae Saloniae, I-II*, Split, 2002.

Erešove bare, Split, 2002.

Vodič:

E. Marin - B. Kirigin - Z. Buljević - S. Ivčević - A. Piteša - D. Kliškić,
Arheološki muzej Split - Vodič, Split, 2002.

Isti, Museo Archeologico Split - Guida, Split, 2002.

Znanstveni radovi:

La naissance de la ville chrétienne - deux exemples: Salona et Narona, La naissance de la ville chrétienne (Mélanges N. Gauthier), Tours, 2002., 135-145.

Novi helenistički nalazi iz Salone i Narone, Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana (1998.), Split, 2002., 415-421 (Summary: New Hellenistic finds from Salona and Narona).

Grad Saloniae / Salona, Longae Saloniae, I-II, Split, 2002., 9-22, 9-37.

Erešove bare - villa suburbana iz 3. st. i starokršćanska crkva iz 7. st. u Naroni, VAHD, 94, 9-80, I-VI.

Stručni rad :

Sretni grad uz Jadro, Solin-Salona, Welcome to Split, ljetno 2002., 28-31. *Kronika 2001.*, VAHD 94, 431-459.

Članci u novinama:

Može li Narona šaptom pasti, *Vjesnik*, 30., 31. ožujka i 1. travnja (razgovor vodila Vesna Kusin)

Salonitanski spomenici na Prokurativama!?, *Vijenac*, prilog AFKO, 2. svibnja

Hotel Banovina, *Slobodna Dalmacija*, Forum, 8. svibnja

Sjajno finale - Kako je caričinoj glavi vraćeno tijelo, *Dubrovački vjesnik*, 8. lipnja (razgovor vodila Sanja Seferović)

Kolumna *Historia Magistra Archaeologiae* u zagrebačkom *Vjesniku*:

- *Antička teatarska baština za suvremeni kazališni izričaj*, 21. travnja

- *Kada će salonitanski teatar postati aktualna kazališna scena?*, 5. svibnja

- *Francuska nazočnost u starokršćanskoj arheologiji Dalmacije*, 19. svibnja

- *Abramić je uhvatio Kairoza za čuperak*, 2. travnja

- *Muzejska degradacija sakralnog prostora*, 16. travnja

- *Ukrajinsko zlato - Suočenje s tradicijom antičke civilizacije*, 30. travnja

- *Suvremena reconquista Iustiniana*, 14. srpnja

- *Baština Narone u temeljima hrvatske arheologije*, 28. srpnja

- *Bogorodica u sjaju porečkih mozaika*, 1. rujna

- *Sveta Marija u Novalji i u antičkoj Dalmaciji*, 15. rujna

- *Kako je izgledala knjižnica splitske obitelji Martinis-Marchi*, 29. rujna

- *Epigrafski zaplet u povijesnoj priči*, 13. listopada

- *Ampurias - najljepši arheološki lokalitet Mediterana*, 27. listopada

- *Grandiozna panorama nacrti mediteranski arheoloških lokaliteta*, 10. studenog

- *I hramovi imaju neku sudbinu kao i ljudi*, 24. studenog

- *Sjaj nekropola bezimnih grobova*, 8. prosinca

- *Erešove bare otkrile prvu crkvu iz 7. stoljeća*, 22. prosinca

Branko Kirigin, muz. savj.

Urednik:

Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana, KKS, 2002. (s N. Cambijem

i S. Čačom).

J. Wilkes, *Iliri*, Laus, Split, 2001. (izdana 2002.)

Znanstveni rad :

Fulcrum iz Ostrovice, Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana, Split, 2002., 541-545.

Local pottery production at Pharos, Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana, Split, 2002., 241-260 (sa John Hayes i Peter Leach).

Novosti o Grcima u Dalmaciji, Spomenica Alojzu Bencu, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja 30 (knjiga 32), Sarajevo-Frankfurt am Main, Berlin-Heidelberg, 2002., 363-383.

Zaštitna arheološka iskopavanja u okolici Starog Grada na otoku Hvaru godine 1984. i 1985, Diadora 20, Zadar, 2001., 209-255.

Pharos and its Chora, Problemi della Chora coloniale dall'occidente al Mare Nero, Atti del quarantesimo convegno di studi sulla Magna Grecia, Taranto, 2001., 567-591 (s B. Slapšak).

Palagruža - Crkva Sv. Mihovila, s T. Katunarić, VAHD 94, 297-324.

Stručni rad:

Recenzija knjige J. Bouzeka, VAHD 94, 394-396.

U tisku :

The Beginning of Promonturio Diomedes, Atti "I Greci in Adriatico", Urbino, 1999.

Arheološka baština otoka Sveca, s A. Miloševićem (za Geografsko društvo Split)

Palagruža - otok među zvijezdama - Diomedov otok, Fundacija Cvito Fisković, Orebići

Guide to Pharos - a Greek settlement on the island of Hvar, Centar za kulturu, Stari Grad, Hvar

Maja Bonačić-Mandinić, viši kustos

Znanstveni radovi:

Monetary Circulation on the Island of Vis - Issa, c. 350 B.C.-A.D. 600 (koautor P. Visonà) "Grčki utjecaj na istočnoj obali Jadrana", Književni krug Split, 2002., 319-374.

Nekoliko primjeraka bizantskog novca iz Salone, Numizmatičke vijesti 54, Zagreb, 2001., 17-20.

Ostave rimskog republikanskog novca, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 561-596, 226-239.

Nalazi novca na lokalitetu Bare u Vidu, VAHD 94, 195-204.

Stručni rad :

Zbirka novca franjevačkog samostana u Tomislavgradu, VAHD 94, 367-385.

Radovi u tisku

The Coin Finds at Ploča Promontory, Atti "I Greci in Adriatico", Urbino, 1999.

Nouvelles découvertes monétaires à Trogir, Zbornik N. Duvala.

Jagoda Mardešić, viši kustos

Znanstveni radovi:

Jantar, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 175-201, 99-119.

Keramičke svjetiljke, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 349-364, 162-175.

Keramički balzamariji, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 375-381, 178-179.

Keramički nalazi s istraživanja bazilike u Erešovim barama - Vid kod Metkovića (s T. Šalov), VAHD 94, 105-163.

Stručni rad:

Istraživanja u Saloni od 1970. do 2000. godine, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 105-114, 39-43.

Članci u novinama:

Oratorij - ključ razumijevanja salonitanskog kršćanstva, Solinska kronika 95, 16. 08. 2002.

Vodič po muzejskim zbirnama, ibid.

Zrinka Buljević, viši kustos

Znanstveni radovi:

Neobjavljeni starokršćanski stakleni predmeti iz Arheološkog muzeja u Splitu, Diadora, 20, Zadar, 2001., 257-270.

Stakleno prstenje, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 289-295, 149.

Stakleni štapići, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 297-311, 150-153.

Toaletni i nakitni oblici, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 313-326, 154-155.

Stakleni balzamariji, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 383-454, 180-206.

Monokromni stakleni tanjuri, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 455-467, 207-211.

Stakleni inventar iz Erešovih, Šiljegovih i Popovih bara u Vidu, VAHD 94, 165-193.

Sanja Ivčević, viši kustos

Znanstveni radovi:

Fibule, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 229-275, 124-147.

Metalno prstenje, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 277-287, 148.

Kozmetički pribor, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 327-348, 156-161.

Predmeti za šivanje, tkanje i pređenje, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 469-482, 212-216.

Stručni radovi:

Fibule tip Almgren 65 i Nova Vas iz Arheološkog muzeja Split, VAHD 94, 325-345.

Prikaz za Obavijesti HADa; August u sjeni Livije, objavljeno u Obavijesti HAD-a br. 2, god. XXXIV/2002., 159, 160.

Ante Piteša, viši kustos

Znanstveni rad:

Karolinški mač s natpisom iz Zadvarja (Žeževica Donja), VAHD 94, 347-357.

Damir Kliškić, kustos

Znanstveni rad:

Oruđe i oružje, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 483-548, 217-222.

Boris Čargo, kustos

Znanstveni radovi:

Aplike u obliku teatarskih maski, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 365-373, 176-177.

Ključevi i lokot, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 549-559, 223-225.

Stručni radovi :

Vodič po antičkoj Issi II, Hrvatska zora 31, Vis, 2002., 4-7.

Vodič po antičkoj Issi III, Hrvatska zora 32, Vis, 2002., 9-14.

Vodič po antičkoj Issi IV, Hrvatska zora 33, Vis, 2002., 11-15.

U tisku:

Izložba amfora s Vele Svitnje, Obavijesti HAD-a.

Emma Višić Ljubić, kustos

Znanstveni rad:

Naušnice, Longae Salonae I-II, Split, 2002., 217-227, 122-123.

Arsen Duplančić, knjižničar

Znanstveni rad:

Novi prilozi o crkvi Gospe od Pojišana u Splitu. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 38, Split, 1999.-2000., 245-267.

Stručni radovi:

Katalog, Marko Antun de Dominis - splitski nadbiskup i znanstvenik, Split, 2002., 17-50. Suautor: Slavko Kovačić.

Bibliografija za 2001. god., VAHD 94, 397-429.

Hanja Anić, dipl. knjižničar

Stručni rad:

Bibliografija radova o Saloni od prapovijesti do kraja 3. st., Longae Salonae I-II, Split, 2002., 597-641.

Ivo Donelli, konzervator-savjetnik

Stručni rad:

Rekonzervacija i konzervacija karolinškoga mača iz Zadvarja, VAHD 94, 361-366.

PREDAVANJA

E. Marin nastavio je redovita predavanja na Umjetničkoj akademiji Sveučilišta u Splitu.

Branko Kirigin je za vrijeme boravka u Engleskoj održao javna predavanja

o Palagruži u Ashmolean Museumu u Oxfordu i u veleposlanstvu Hrvatske u Londonu.

SURADNJA SA SREDSTVIMA JAVNOG PRIOPĆAVANJA

I ove godine muzejska djelatnost bila je bogato predstavljena u medijima. Ravnatelj Muzeja sudjelovao je u živo na Prvom programu Hrvatskog radija u emisiji o turizmu iz Varaždina 21. ožujka, a dao je i razgovor o izložbi *Palagruža* u Oxfordu za Hrvatski radio Radio Mostar za emisiju 5. ožujka. Na Prvom programu Hrvatskog radija emitiran je jednosatni intervju ravnatelja Muzeja u emisiji *Putovanja* 3. studenog.

Slijedom konferencije za novinstvo koje smo upriličili zajedno s ravnateljem Ashmolean Museum u Splitu 14. svibnja ove godine, novinstvo je pratilo rad na izložbi *Augusteum Narona*, a posebno: *Vjesnik*, *Slobodna Dalmacija*, *Novi list*, *Jutarnji list* i *Večernji list*; HTV objavljuje vijest u *Odjecima dana*, a potom i posebni prilog o Liviji Branke Brekalo; *Glas Koncila* objavljuje članak o Liviji 16. lipnja. Osobito ističemo i članak *Augusteum u Oxfordu*, *Vjesnik*, 26. svibnja 2002.

Solinska kronika 15. veljače predstavlja VAHD 93 (M. Ivanišević).

Zagrebački *Vjesnik* 27. veljače izvješćuje o prezentaciji *Histria Antiqua*, na kojoj je sudjelovao ravnatelj Muzeja, u Zagrebu; 26. rujna, zajedno sa *Slobodnom Dalmacijom*, o izložbi *Knjižnica obitelji Martinis-Marchi* u Zagrebu. *Slobodna Dalmacija* 12. lipnja i 7. rujna izvješćuje o izgradnji Muzeja Narone, a 20. srpnja, u dubrovačkom izdanju, o dodjeli Nagrade Grada Metkovića Muzeju. *Glas Istre* 1. prosinca izvješćuje o predstavljanju *Longae Salonae I* na Brijunima.

4. siječnja u jutarnjem programu Radio Splita emitiran je prilog o antičkim pomorcima na Jadranu koji je priredila Zrinka Buljević s novinarkom Ivonom Jakić. 9. siječnja snimljen je prilog o steli Tita Fuficija za Županijsku *Panoramu* s Ivanom Franić-Marković (HTV); prilog je ponovljen 11. siječnja u emisiji HTV-a *Dobro jutro Hrvatska*; 23. siječnja snimanje Sv. Filipa i Jakova s Eddom Dubravec i Lukom Marottijem (HTV); 20. veljače razgovor Zrinke Buljević o Muzeju s novinarkom Vlatkom Kolarović za emisiju HTV *Pola ure kulture*; prilog o sarkofagu s prikazom prijelaza Izraelaca preko Crvenog mora emitiran 13. ožujka u *Županijskoj panorami* u emisiji *Priče iz muzeja*, ponovljen je 15. ožujka u emisiji *Dobro jutro Hrvatska*; 18. travnja emisija HTV-a *Mali obiteljski antikvarijat: oblici mirisa*; stručni suradnik (prilog o antičkim balzamicima i balzamarijima): urednica Edda Dubravec, redatelj Luka Marotti; 22. ožujka Bogdan Žižić je s Mladenom Pejakovićem snimao spomenike vezane uz Palaču; rad na podacima za *Plan grada Splita* za *Media Graf Marketing*.

A. Piteša napisao je scenarij za film o Spilji sv. Filipa i Jakova i sudjelovao na snimanju emisije HTV-a koja je prikazana 7. ožujka u okviru serije *Hrvatska kulturna baština*.

D. Kliškić sudjelovao je na snimanju reportaže o prikazu dosadašnjih istraživanja na gradini Šutanj kod Dugopolja, koja je prikazana u emisiji HTV-a *Panorama* emitiranoj 29. studenog 2002.

B. Čargo je tri puta imao intervju s novinarom Nautic radija - Radija Vis o istraživanjima i stanju Zbirke u Visu, dva intervjuja s novinarkom Ivonom Jakić s Hrvatskog radija - Radija Split, glede arheoloških radova na Visu, u nekoliko navrata davao je izjave lokalnom dopisniku *Slobodne Dalmacije* glede arheoloških istraživanja na Visu. Dao izjavu lokalnom dopisniku *Jutarnjeg lista* o istraživanjima na termama. Sudjelovao je u snimanju priloga o izložbi amfora s Vele Svitnje za HTV, te u snimanju priloga o kulturnoj baštini Visa za *TV Dalmaciju*. Sudjelovao je u snimanju priloga o izložbi amfora s Vele Svitnje za TV BiH iz Sarajeva, te u snimanju dokumentarne emisije o Palagruži za Treći program Hrvatskoga radija - Radio Zagreba. Emisija je trajala 57 minuta.

VANJSKA SURADNJA

Ravnatelj Muzeja nazočio je skupu HAD-a u Puli kojim je obilježena 100. obljetnica Arheološkog muzeja Istre i tom prigodom održao pozdravnu riječ.

E. Marin je sudjelovao u prezentaciji sv. 6. *Histria Antiqua* 25. veljače u auli rektorata Sveučilišta u Zagrebu. Predstavio je knjigu F. Barasa *Francuzi u Dalmaciji* u Francusko-hrvatskom društvu u Splitu 23. travnja. Također je u istoj instituciji, u okviru Dana francuske kulture, 29. travnja predstavio muzejske publikacije proizišle iz francusko-hrvatske suradnje *Salona I-III*.

Z. Buljević je obradila stakleni inventar prikupljen petogodišnjim istraživanjima u Gardunu za objavu u knjizi M. Sanader, *Tilurium I. Istraživanja. Forschungen 1997-2001*.

M. Bonačić-Mandinić upriličila je snimanje vitrina s numizmatikom za video o torinskom platnu (fra Josip Marcellić) i snimanje novca Dioklecijana za film o Dioklecijanovoj palači (B. Žižić).

STRUČNO USAVRŠAVANJE

Kustosi D. Kliškić i B. Čargo nastavili su poslijediplomski studij.

PRIZNANJA I PROMAKNUĆA

Muzej je ove godine dobio Nagradu *Narona* Grada Metkovića, koja je

svečano uručena ravnatelju Muzeja na Dan Grada u Metkoviću 19. srpnja.

E. Marin je izabran za člana Međunarodnog odbora Udruge za grčku i latinsku epigrafiju. Uvršten je u 20. izd. Marquis Who's Who in the World za 2003.

A. Piteša predao je molbu za zvanje višeg kustosa koja je i odobrena.

Natuknica o A. Duplančiću uvrštena je u prvo izdanje *2000 Outstanding Scientists of the 21st Century*, International Biographical Centre, Cambridge, 2002.

OPĆI, TAJNIČKI, KNJIGOVODSTVENI I BLAGAJNIČKI POSLOVI

Tijekom 2002. godine sklopljeno je: 88 ugovora o djelu - fizički rad (Narona 22, Solin 33, Vis 18, Šutanj 6, Palagruža 1, za potrebe Muzeja 8 ugovora), 5 ugovora o djelu - intelektualne usluge, 1 ugovor o autorskom djelu, 8 ugovora o otkupu i 5 posudbenih ugovora.

U sklopu investicijskog programa u 2002. godini sklopljeni su ugovori o izvođenju radova na sanaciji krovišta i zida južnog polja lapidarija, i na sanaciji zida i krovišta južne kule lapidarija, te ugovor o izvođenju bojadisarskih radova u glavnoj zgradi Muzeja. Na temelju potpisanih ugovora s Ministarstvom kulture dostavljena su sva predviđena izvješća. U redovnom roku dostavljen je Program rada muzeja za 2003. godinu Ministarstvu kulture, Županiji Splitsko-dalmatinskoj, Županiji Dubrovačko-neretvanskoj i Gradu Splitu. Ministarstvu znanosti i tehnologije dostavljen je zahtjev za novčano podupiranje izdavanja VAHD-a. Zbog isteka vremena na koji je bio sklopljen ugovor o radu donesena je odluka o prestanku ugovora o radu na određeno vrijeme s pola radnog vremena s J. Budiša. Sklopljeni su ugovori o radu na određeno vrijeme s M. Topić, Z. Podrug i D. Marević, te ugovor o volonterskom radu s I. Z. Bajić.

Temeljem novog Kolektivnog ugovora za službenike i namještenike u javnim službama izvršena je isplata jubilarne nagrade za 4 djelatnika, dara za djecu u prigodi Sv. Nikole, te božićnica za sve djelatnike muzeja.

Održane su 2 sjednice Upravnog vijeća, te dva sastanka Stručnog vijeća i dva sastanka Odjela za arheologiju.

Urudžbirano je 696 dopisa, obračunato je 114 putnih naloga, te obavljeno niz ostalih administrativnih poslova.

Uz suglasnost Ureda za internetizaciju Vlade Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture je Arheološkom muzeju dodijelilo multimedijско i prijenosno računalo.

IN MEMORIAM

U Zagrebu je 28. listopada preminuo akademik Mate Suić, nekadašnji član uredništva muzejskog časopisa *Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku*

(od godišta LIII 1950./51. do godišta LVI-LIX 1954./57.). Na ispraćaju zaslužnom arheologu i povjesničaru na zagrebačkom Mirogoju sudjelovao je i ravnatelj Muzeja. Arheološki muzej u Splitu zadržat će u trajnom sjećanju uspomenu na profesora Suića.

ZAKLJUČAK

U 2002. godini svoj doprinos u raznovrsnim i bogatim uspjehom poslovima Arheološkog muzeja u Splitu iskazali su:

Odjel za arheologiju: dr. Branko Kirigin, Maja Bonačić Mandinić, Jagoda Mardešić, mr. Zrinka Buljević, mr. Sanja Ivčević, Ante Piteša, Ema Višić-Ljubić, Damir Kliškić, Boris Čargo i Miroslava Topić. Volonteri: Joška-Tea Katunarić i Ivana-Zrinka Bajić.

Knjižnica: Arsen Duplančić, Hanja Anić i Dijana Marević.

Odjel općih poslova: Boško Utrobičić, Snježana Pavić, Željko Laura, Ante Ivančić, Slobodanka Antičić, Dragana Radačić, Dragan Šimunić, Ivica Marović, Jozo Šakić, Marija Madir, Irijana Šakić, Ante Marović, Đuro Požgaj, Paško Božić i Jadranka Budiša.

Odjel tehničkih poslova: Branko Pender, Ivo Donelli, Ika Prpa Stojanac, Borko Vješnica, Mario Čorić, Tonči Seser, Zoran Podrug i Ivanka Vukšić.

Ravnatelj
prof. dr. Emilio Marin
Split, 30. siječnja 2003.

PRILOG

Prof. dr. Emilio Marin

Osvrt na idejni projekt Muzeja Narona Gorana Rake, d.i.a., Konstruktor d.d., Zagreb, iz lipnja 2002. (Vid, Metković)

Idejni projekt predstavlja razrađenu fazu projekta koji je dobio prvu nagradu Ocjenjivačkog suda na natječaju koji je provela UHA prošle godine. Razmatrajući ga s arheološke točke preporučio sam, temeljem konzervatorskih naputaka koji su bili sastavni dio natječaja, te arheološko-arhitektonskih podloga koje sam ustupio za potrebe natječaja, sljedeće:

1. Zbog delikatnosti arheološke situacije te u najvećoj mogućoj mjeri izbjegavanja svakog oštećenja dragocjenog spomenika, arhitektonsku konstrukciju izraditi od materijala koji bi bio za temeljenje precizniji i za antičke zidove “bezbolniji” od betona, a ta je - po mišljenju arhitekata - čelična konstrukcija.

2. Pročelje zgrade, zajedno s ukopanim prostorima koji se tu nalaze po projektu, treba izmijeniti, jer ono kako je projektirano sada, za razliku od projekta koji je bio nagrađen na natječaju, uništava forumsko popločanje koje je pred predvorjem hrama na koti od 4 m. Na taj bi se način uništio jedini dio foruma koji se pri sadašnjoj situaciji uopće može prezentirati. U propozicijama natječaja je bilo izrijekom predviđeno da se prezentira taj dio foruma. Predlažem da se pročelje Muzeja Naron podigne pred podnicom predvorja hrama, kako bi ono u svojim gabaritima bilo na mjestu volumena antičke zgrade, da se pred pročeljem uredi trg koji bi koristio originalne forumske ploče in situ, a da se ulaz u Muzej riješi bočno, u predjelu ispred ex kuće Plećaš, kako je i bio ulaz u antički hram.

3. Projekt je predvidio presjecanje apside i popločanja kurije sa sjeverne strane hrama, te bi njezinu četvrtinu ostavio u zgradi a druga bi se četvrtina našla izvan zgrade. Držim da cijela polovica apside (jer toliko je sačuvana) mora ući u sastav muzejske zgrade, prvo stoga jer se radi o dragocjenom spomeniku, a i tako je sačuvana samo njegova polovica. Skrećemo pozornost da je u dijelu apside za koju tražimo da se integrira u zgradu (natječaj je predvidio njezinu integraciju ili prezentaciju sub divo, izvan zgrade, ali nikako njezino cijepanje!) kota 6,27 m, a projektirana podna rešetka je na 5,90 m. Dakle, valja predvidjeti

rješenje poput projektiranoga za kraj zapadnog ruba Muzeja Narona. Napominjemo da se ovdje radi o vrlo važnoj zgradi, pa bi možda rješenje s rešetkastim podom moralo biti drukčije nego je to nad arhitektonskim ostacima u zapadnom dijelu, dakle, ako možemo sugerirati jedan “finiji pod” ili možebitno rješenje bez “novog poda”.

4. Projekt ne predviđa mogućnost da kipovi koji su glavni eksponati Muzeja Narona budu jednostavno, u sigurnosnim kovčezima koji se za njih posebno izrađuju, uneseni ili izneseni iz Muzeja i postavljeni na originalno postolje in situ. Stoga treba predvidjeti način na koji će se njihovi volumeni i težine prenositi.

5. Projekt nije predvidio mogućnost da se vidi južni vanjski zid hrama gdje štuko ploče imitiraju mramor na najizvrsniji način koji uopće postoji u Rimskom carstvu. Stoga predlažemo da novosagrađena prostorija Muzeja s te južne strane, prema ovom hramskom zidu ima stakleni zid.

6. Projekt nije predvidio koristiti mogućnost prilaza na zapadni dio Muzeja Narona s južne strane južnog zida temenosa, gdje su sada privremene stube i gdje su one i u antici najvjerojatnije bile. Držimo da je to najsvrsishodnije rješenje, te da čuva zid temenosa koji ne bi smio biti narušen.

7. Projekt nije predvidio mogućnost koja je bila naznačena u natječajnim naputcima da se koristi tzv. donji nivo koji sadrži arhitektonske helenističke ostatke kao moguća izložbena dvorana za stalni postav helenističkih nalaza, pa takvo rješenje preporučamo za zapadni dio Muzeja, pogotovo stoga jer nam se čini lako izvodljivo, a ionako bi bilo dragocjeno imati dodatni izložbeni prostor.

8. Ako imamo u vidu povećanje izložbenog prostora koje možemo dobiti našom preporukom iz prethodne točke, lakše ćemo se složiti s eliminacijom platforme koja je s arheološko-arhitektonske točke potpuno pogrešna, a koju projekt predviđa kao neki izložbeni međukat. Taj je prostor projektiran u predvorju hrama i on njegov gabarit smanjuje za pola, što je potpuno nepotrebno i poremećuje prostorne odnose predvorja i cele hrama, dakle, ukupnog Augusteuma s njegovim kipovima.

9. Držimo nedopustivim oduzeti dio podnice predvorja hrama, jer to je cjelina spomenika koju moramo čuvati, te projektirati potkopani prostor ispod podnice predvorja, već predlažemo da se to riješi kako je navedeno u točki 2.

10. U predvorju hrama mora se projektirati čuvanje podnog popločanja in situ na koti 5,82 m, što sada nije napravljeno.

11. Držim da su stubište i šetnica koji su projektirani u prostoru cele hrama postavljeni previsoko. Mislim da pogled iz te visine neće biti osobito atraktivan budućim posjetiteljima. Prvo, većina kipova nema glave, pa će to biti ne osobito zanimljiv pogled na njihova ramena i vratni dio gdje nedostaje glava. Drugo, ti kipovi nisu nikad bili predviđeni za razgledanje “iz zraka”. Ono su bili predviđeni za gledanje iz daljine i sa zemlje, zato su i bili podignuti na postolju i udaljeni od ulaza hrama, postolje je bilo u vidu potkove, da bi ih se gledalo kao careve-božanstva sa strahopoštovanjem.

12. U dijelu izložbene dvorane stalnog postava, koja je projektirana nad rešetkama u zapadnom dijelu, nije predviđeno mjesto za vitrine u kojem će biti eksponati. Predlažemo da se za to upotrijebi južni i zapadni zid, te slijedom toga preporučamo da se ne otvaraju prozori u južnom zidu kako je projektirano.

13. Skrećemo pozornost na najvišu kotu u temenosu, na njegovu sjeverozapadnom kutu 11,50 m, što je u projektu predviđeno, te u skladu s time eventualno podizanje kote projektirane rešetke.

14. Da bi se mogla koristiti prostorija za helenistički postav, kako smo naveli pod t. 7, a čak i bez obzira na to, ali da se kao jedini mogući helenistički dio u cijelom ovom sklopu može prezentirati, a ne kako je projektom predviđeno novim zidom Muzeja podijeliti, imajući u vidu rješenje koje smo preporučili za prezentaciju kurije u t. 3, predlažemo da se sjeverni zid Muzeja Naronu nastavi prema zapadu u pravcu koji će imati kad integrira apsidu kurije, dakle u pravcu kakav ima sad betonski zid sa susjednom kućom na sjeveru. Na taj će se način cijeli prostor, uz temenos, iz helenističkog vremena, tzv. donji nivo, naći u zgradi Muzeja, a samim tim će biti povećan i prostor za stalni postav u zapadnom dijelu iznad rešetaka. Alternativno, predlažemo jednostavnije rješenje, da se ovaj pravac “u otklonu” nastavi ne do kraja građevinske parcele, već samo ugla navedenog helenističkog prostora, te onda uz vanjski rub tog helenističkog zida “zavrne” prema sad projektiranom sjevernom zidu u zapadnom dijelu. To bi bila minimalna izmjena koja bi omogućila odlično prezentiranje helenističkog prostora, te je svakako preporučamo.

15. Projektiranim rješenjem nestaju dio mozaičkog poda i dio poda opus spicatum, koji se nalaze ispred ex kuće Plećaš i koji su se prema konzervatorskim naputcima natječaja trebali čuvati. Svjestan sam da je u konkretnom slučaju to teško postići. Doduše, to i nema prevelikog smisla ukoliko se oni

neće spojiti sa svojim nastavkom koji se nalazi ispod susjednih kuća Vučić i Boras. U tom bi slučaju bilo neophodno drukčije projektirati. U suprotnom, moraju se oba poda na stručni način izmjestiti i sačuvati u Arheološkoj zbirci Narone u Vidu, prije početka građevinskih radova, što valja predvidjeti projektom.

16. Projekt nije predvidio izmještanje postojeće autobusne stanice, tik uz građevinsku parcelu, s njezine sjeveroistočne strane. S obzirom da je trošna i da je novo parkiralište predviđeno na prostoru koji je ekipa Arheološkog muzeja - Split tijekom svojih arheoloških radova nasula zemljom, kao i s obzirom na činjenicu da se ta stanica nalazi na prostoru foruma, čini mi se logičnim da se ona premjesti na parkiralište. Time bi se oslobodio dio foruma, te bi se forumski dio u prilazu pročelju Muzeja mogao povećati, te projektirati u skladu s našom t. 2. Projekt treba obuhvatiti dopunsko arheološko istraživanje na ovoj lokaciji, dakle, između sadašnje građevinske parcele, puta i Muzeja Narona sa sjevera susjedne kuće. Napominjemo da se svojevremeno, upravo na toj lokaciji bila pronašla Vespazijanova glava. Ovo istraživanje treba izvesti prije građevinskih radova.

17. Natječaj je tražio da se projektiraju sadržaji za sadašnju Arheološku zbirku Narone u Školi u Vidu, tako da taj prostor, u funkciji budućeg Muzeja Narona bude komplementaran novoj zgradi, npr. depoi itd., što ponuđenim projektom nije napravljeno.

Naravno, u ovom osvrtu nisam ponavljao pozitivne ocjene ovog projekta koje je izrekao Ocjenjivački sud, kojega sam bio član. Nadam se da sam ovim osvrtom pridonio da Muzej Narone bude bolja i osnovnoj svrsi prilagođenija građevina.

S pretpostavkom da navedeni prijedlozi budu ostvareni, dajem svoju suglasnost na idejni projekt za lokacijsku dozvolu Muzeja Narona.

Split, 28. kolovoza 2002.